

АХБОРОТ АСРИДА ЁШЛАР ТАРБИЯСИНИНГ КУРИНИШЛАРИ

**Аҳмедова Маърифат Абдуллаевна - фалсафа фанлари
доктори(PhD), доцент.**

Маълумки, биз бугун эркин, демократик жамият қуряпмиз, тезкор ахборот асрида яшайпмиз, шу боис ҳозирги ёшларнинг кўзига, онгу шуурига тўр тутиб, уни кўрма, буни ўқима, бунисини эшитма, деб бўлмайди, бунинг иложи ҳам йўқ. Улар аввало радио-телевидение, матбуот, интернет орқали бизга нисбатан кўпроқ нарсаларни билишга, кўришга интилади. Инсон мислсиз кучайиб бораётган “ахборот тўфони” ичида қолмоқда. Бу тўфон ичидан энг асосий, энг муҳим информацияни ажратиб олиш муаммоси тобора кескин юзага чиқмоқда. Бу айниқса инсоннинг дунёга, борлиққа муносабати каби маънавий муаммони ечишини беҳад мураккаблаштирмоқда. Шу муносабат билан файласуф олимлар эндиликда информатика ютуқларини кибернетика, синергетика, генетика ва социодинамика билан қўшган ҳолда фалсафий ёндашувни ишлаб чиқиш, шунинг асосида дунёга янгича қарашни шакллантириш зарурати вужудга келгани ҳақидаги фикрни ҳам олдинга сура бошладилар.

Инсоннинг биороботга трансформацияланиши тобора кучайиб бораётган бугунги кунда чин маърифат дурдоналарини ўзлаштириш тобора мушкуллашиб, баркамолликка эришиш олдидаги тўсиқлар беҳад катталашиб бормоқда. Чунки, эндиликда зомбилашган Ғарб мафкурачилари “ихтиёрида қудратли молиявий ва мафкуравий қурооллар бор. Интернет, оммавий ахборот воситалари, телевидение, радио, шоу-бизнес, жуда катта моддий, интеллектуал, инсоний ресурслар уларнинг пухта ўйланган, узоқ ва давомли ёвуз мақсадларига хизмат қилади. Турли хил замонавий алоқа ва ахборот технологиялари ҳам бор. Улар ана шу қурооллар ёрдамида эркинлик ниқоби остида маънавий бузуқлик, космополитизм, истеъмолчилик ғояларини, худбинлик, ватанфурушлик кайфиятларини авваламбор ёшларнинг онгига муттасил сингдириб боришга зўр беради.”¹ Айни шунинг учун маърифатпарвар бобомиз Абдулла Авлонийнинг "Тарбия бизлар учун ё ҳаёт - ё мамот, ё нажот - ё ҳалокат, ё саодат, ё фалокат масаласидир"² - деган фикри у зот яшаган даврдагидан беҳад долзарброқдир.

¹Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч.- Тошкент: Маънавият,2008.Б.5.

²Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир.3-жилд. 37-бет.

Бугунги кунда рационализм намояндалари ҳамон ақлнинг индивидуал ва ноиндивидуал шакллари ёрдамида инсон дунёни тўлиқ била олади деб ҳисоблайдилар. Ваҳоланки, А.Ксендзюк схемасига кўра, инсон ўз тафаккури ёрдамида дунёни гўё (объектив ва субъектив дунёлар тарзида) “иккилантиради” ва “ёлғон дунё” яратади, яъни, илгари ҳам айтганимиздай, реал борлиқни сохталаштиради. М.И.Беляев фикрича эса реалликни сохталаштирувчи тафаккурни “жонли (тирик) тафаккур”га қарама-қарши қўяди. “Жонли тафаккур” нималигини эслаб олиш учун у беғубор ёш болалик чоғларимиздаги эшлашни тавсия этади. “Болаликда ҳамманинг тафаккури одатда жонли бўлади,- дейди у,- Унга – бу яхши, бу ёмон дейиш керак бўлмаган. Бу кичик инсон ҳақиқатни олдиндан била олган. Ўзини ёмон ҳис этса – йиғлаган, яхши ҳис этса, кулган. Бугун эса биз илдизи қадимги даврга бориб тақаладиган “жонли ақл” билан кейин шаклланган “совуққон ақл” орасидамиз. “Сўзимиз билан ишимиз” орасидаги муносабат ҳам шундай.”³

Реал борлиқни сохталаштириш эса, ўз навбатида кишилар орасида, ижтимоий, иқтисодий муносабатларда, ички ва ташқи сиёсатда ва ҳ.к. тартибсизлик (хаос) ва антагонистик зиддиятларни келтириб чиқаради. Замонавий фан-техника ютуқларининг энг “самарали” оммавий ахборот воситалари яшин тезлигида ижтимоий ҳаётга олиб кираётган, “оммавий маданият” индустрияси товарлари хажми беҳад ортиб бораётган ҳозирги шароитда эса бу аҳволни мислсиз оғирлаштиради. Бу ерда гап оммавий ахборот воситалари орқали тарқалаётган барча информациянинг кераксизлига эмас, асло. Гап шундаки, руҳшунос олимларнинг тушунтиришларича, киши ақли кундалик ҳаёт тажрибалари мобайнида ўзига етиб келган (тикилиб кетган) барча инфомацияни таҳлил этишга сира улгурмайди. Шунинг учун у бу информациянинг катта қисмини ўз онг ости соҳасига тушириб қўяди. Аммо бу информация (айниқса, даҳшат ва агрессия чақирувчи ва киши дийдасини қотирувчи фильмлар) онг остида кейинроқ қандай алгоритм билан ишлашини ҳеч ким тасаввур эта олмайди.

Информацион тикиндан қаттиқ чарчаган ақл тобора онг ости соҳасининг ёпирилиб кирган браун бўронини, яъни хаосни бошқара олмай қолади. Натижада унинг ўзи хаос томонидан бошқарила бошлайди. У ўзи “истаган” вақтда киши онгига ўз “қарор”ини билдиради. Бу ҳолат, руҳшунослик тилида айтилса, ақлнинг зомбилашуви ёки инсоннинг биороботгаайланишини билдиради. Барча кутилмаган жиноятлар шу ҳолатдан келиб чиқади. Хаос

³Беляев М.И.Концепция русского национальноо государства. Москва:2006 <http://www.milogiya2007.ru>

ҳолати эса тизимда синергетик тадқиқотлардан келиб чиқувчи ҳулосага кўра “капалак эффекти”ни содир этади. Яъни хаос ҳолатидаги тизимга ташқаридан жуда кичик биргина таъсир (турки) бўлса ҳамки, бутун тизим ўз барқарорлигини йўқотиб, вайрон бўлади.

Реалликни тор индивидуал ва мантиқий-таҳлилий қабуллаш қобилиятининг беҳад ривожланиши фақатгина илмий билимлар сифатига таъсир этиш билан чекланмаганини, балки бу ҳол Ғарб ижтимоий ҳаётида, энг муҳими, жамиятнинг кўзгуси ва хужайраси бўлган оилавий муносабатларда ҳам катта инқироз белгиси сифатида баралла намоён бўлганига кўп бўлганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Шунинг учун ҳам “Ғарбда...одамларнинг ҳаёт тарзида жамоавийликдан кўра индивидуализм, эгоцентризм тамойиллари устунлик қилишини кузатиш мумкин. ”Бизда, Ўрта Осиёда “азалий туйғуларимизга ётбўлган индивидуализм ва эгоцентризм эмас”, балки “жамоа, маҳалла бўлиб, бир-бирига елкадош бўлиб, меҳр-оқибатли бўлиб”⁴ яшаш кузатилаётган экан, бу буюк ва кучли ўтмиш маънавий заминимиз ҳамон сақланиб келаётгани ва давлатимиз ушбу буюк ҳазинани бугунги беҳад қийин шароитда кўз қорачиғидай ҳимоя қилиб келаётгани самарасидир. Фикримиз сўнгида таъкидламоқчимизки, дунёқарашимизнинг саёзлиги, илмларимизнинг чекланганлиги, туйғуларимизнинг заифлиги, тубанлашиб бораётгани бизнинг ўз асл моҳиятимиздан анча узоқлашиб кетганимизнинг оқибатидир. Ўз моҳиятимиздан узоқлашиб кетганимизнинг сабаби эса инсон онгини мантиқий идрок алгоритмига (догмалар қолипига) солиб, программалаштириб, биороботга айлантириб қўядиган, унинг индивидуал “мен”ини тубан онг ости қатламлари томонидан зомбилаштирадиган рационализм концепциясининг ҳукмронлиги оқибатидир. Фарзандларни ўз “ота-онасини танимайдиган зомбига айлантирадиган маънавий-руҳий”⁵ муҳит айни шу ҳукмронликнинг оқибатидир.

⁴Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч.- Тошкент: Маънавият,2008.8 - 9 -б.

⁵Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч.- Тошкент: Маънавият,2008.Б.5.